

BILDANDE AV KULTURRESERVATET KARLSLUND I ÖREBRO KOMMUN

BESLUT

Med stöd av 7 kap 9 § miljöbalken (SFS 1998:808) förklarar Örebro kommun det område som utmärkts på bifogad karta som kulturresevat. Reservatet har den avgränsning som framgår av bifogad karta och med de gränser som slutligen utmärks i fält.

Skötselplan med mål, riktlinjer och åtgärder för reservatets skötsel och förvaltning med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken mm (1998:1252) fastställs i separat beslut inom två år från beslutsdatum. Skötselplanen utarbetas i samverkan med aktörerna i Karlslund.

I enlighet med 2 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. (1998:1252) ska Örebro kommun vara förvaltare av kulturresevatets kommunägda delar.

UPPGIFTER OM KULTURRESERVATET

Reservatets namn:	Kulturresevatet Karlslund
Kommun:	Örebro
Län:	Örebro
Lägesbeskrivning:	ca 2 km väster om Örebro tätort, omedelbart söder och sydväst om bostadsområdena Solhaga och Västhaga.
Församling/Socken:	Adolfsbergs och Långbro församlingar
Terrängkarta:	10F SV Örebro
Fastighetskarta:	10F 3d och 10F 3c
Naturgeografisk region:	26. Skogslandet omedelbart söder om norrlandsgränsen
Kulturgeografisk region:	12. Mälardalens odlingsbygder
Area:	160,7 ha
Fastigheter och ägare:	Långbro 2:20, 2:22, 2:23, 2:25, 2:32, 2:35, 2:40, 2:72-76, 2:115, 2:116, 2:117, 2:124, 2:125, 2:126, 2:132, 2:133 Ånsta 20:173, 20:200, 20:201, 20:210, 20:212, 20:219, 20:220, 20:234, 20:239, 20:241, 20:257, ägare Örebro kommun Långbro S:1, S:5, S:77, Ånsta S:37, med samfält ägande Långbro 2:123, ägare Ola Nilsson och Carina Dickens Nilsson

Långbro 2:141 och 2:145, ägare E.ON Elnät Sverige AB
(överlåtet till E.ON Vattenkraft Sverige AB)
Ånsta 20:5, ägare Staten Banverket
Ånsta 20:166, ägare HB Handelsbröderna
Ånsta 20:252, ägare Clas Thor
Ånsta 20:257, ägare Olle och Birgitte Östling
Ånsta 20:265, ägare Maria Sedell och Staffan Ekengren
Åby 1, ägare Oscar Jacobsson och Eva Lidén
Åby 2, ägare Anna Åslund och Peter Åslund

Förvaltare: För kommunalt ägd mark: Örebro kommun.

För övriga fastigheter: respektive ägare.

Damm och intagskanal till kraftstationen ligger på mark som ägs av Örebro kommun. Enligt avtal mellan Örebro kommun och E.ON Vattenkraft Sverige AB ansvarar dock den sistnämnda parten för drift och underhåll av dessa, medan kommunen ansvarar för löpande skötsel av de anslutande markområdena.

Tillsynsmyndighet: Örebro kommuns Miljönämnd och Byggnadsnämnd.

SYFTE

Kulturresevatet avser att bevara och vårda ett värdefullt kulturpräglad landskap i stadens närhet med mycket höga kultur- och naturvärden och stor betydelse för invånarnas rekreation, med möjlighet att i en levande miljö berätta en värdefull del av stadens historia. Syftet är att:

- bevara och vårda ett kultur- och naturlandskap med rötter i Västra ladugården, utvecklat till Karlslunds herrgård och mönsterjordbruk med framsynt och tidig teknisk utveckling under perioden 1800-1960, och under de senaste fyrtio åren nyttjat som ett av stadens viktigaste rekreationsområden.
- bevara och vårda de byggnader och bebyggelseämningar som ingår i området, liksom parken och trädgården vid herrgården.
- bevara och vårda industrilämningar vid Svartåns forsar och anläggningar med anknytning till vattenkraften och till Svartåbanan.
- vårda och utveckla de biologiska värden som finns i forsområdet, utmed Svartåns stränder och i det omgivande kulturlandskapet som ett resultat av eller vid sidan av den mänskliga verksamheten.
- utveckla områdets rekreationsvärden i samklang med de kulturhistoriska värdena.

Hur syftet ska uppnås

Marken ska användas på ett sätt som understödjer syftet med reservatet.

Natur och anläggningar ska vårdas enligt skötselplan, så att de olika delområdenas karaktär och användning under många generationer tydliggörs på bästa sätt.

Vårdprogrammet för herrgårdspark och trädgård ska ligga till grund för dess utveckling och för skötsel.

Byggnaderna i reservatet ska nyttjas på sätt som understödjer det kulturhistoriska värdet. De ska vårdas med metoder och material som upprätthåller deras karaktär och kulturhistoriska värde samt tydligheten hos områdets utveckling. En skötselplan upprättas till stöd för vården av byggnaderna.

Industrilämningarna vid forsarna vårdas och synliggörs.

Åtgärderna understöds av skyltning och andra informationsinsatser som tydliggör områdets historiska utveckling och kvaliteter.

SKÄL FÖR BESLUTET

Skyddet av Kulturresevatet Karlslund är en viktig del av arbetet med att uppnå Örebro kommuns miljömål för God bebyggd miljö, Ett rikt odlingslandskap, Levande sjöar och vattendrag och Levande skogar samt genomförandet av målen i program för Örebro grönstruktur. Karlslund ingår som ett av fem områden med unika värden i dokumentet Örebro grönstruktur, och föreslås där få ett stärkt skydd för att säkerställa och utveckla de redan mycket höga kultur-, natur- och rekreationsvärdena.

Karlslund har sitt ursprung i den västra kungsladugården från 1500-talet, men redan mycket tidigare fanns bosättningar på platsen för åns genombrott genom Karlslundsåsen. Idag är det ett omväxlande område vid Svartån med värdefulla kulturmiljöer: byggnader, anläggningar, odlingsmark och fornlämningar, och dessutom rika naturmiljöer som utvecklats under århundraden av mänsklig verksamhet.

Svartåns vattenflöde och forsar är upphovet till verksamhet och bebyggelse. Kärnan i området är Karlslunds herrgård med huvudbyggnad, flyglar, personalbostäder, ekonomibyggnader, trädgård och parkanläggning. Kvarn och kraftstation med kanal och tuber från ca 1890 är ett relativt sentida uttryck för vattenkraftens betydelse för gården Karlslund. Elkraft produceras än idag. Genom att kulturvärdena säkerställs och utvecklas ges Örebros invånare möjlighet att nu och i framtiden få en bild av en viktig del av stadens historia.

Karlslund är sedan länge ett av de populäraste ströv- och rekreationsområdena för allmänheten inom centrala stadens närområde, lätt tillgängligt via gång- och cykelstråk från stadskärnan längs åstråket och med tillgång till busslinje. Ett antal gång- och cykelvägar, stigar och ridstråk löper genom området, och anläggningar finns för bad, ridning mm.

Områdets långa kulturhistoria formar, tillsammans med vattnet och geologin, naturen i området. Här finns stora naturvärden i form av naturliga forssträckor, gamla och grova träd samt gamla kulturväxter och vilda växter i herrgårdsparken och trädgården. Vidsträckta åkermarker utgör den västra delen av området. Fortsatt brukande och skötsel av trädgård, park, åkrar och ängar är en grundförutsättning för bevarande av de höga kulturvärdena. Bevarande och vård på ett kulturhistoriskt riktigt sätt av byggnaderna är en annan.

Karlslund är en av hörnstenarna i Örebros grönstruktur. Här finns stora biologiska värden. Kärr och fuktiga partier med framför allt al varieras med torrare partier med andra lövträd. Lövträd dominerar området, och på många platser finns gamla grova och bredkronade ekar. På rullstensåsen söder om ån växer en torr och talldominerad skog med inslag av lövträd och buskskikt med hassel. Tallbestånden här är 150-200 år gamla. Det finns fem nyckelbiotoper om 7,1 ha inom området som pekats ut som skyddsvärda av Skoggstyrelsen. I den delvis branta strandbrinken ner mot Svartån och på öarna i forssträckan finns ett högre inslag av lövträd. Vegetationen är frodig och floran rik med stor variation av såväl örter som mossor och lavar. Djurlivet är mycket rikt tack vare den variationsrika naturen och i Svartåns forsande vatten finns delvis unika biologiska värden framför allt i faunan av ryggradslösa djur.

RESERVATSFÖRESKRIFTER

För att tillgodose syftet med reservatet beslutar Örebro kommun med stöd av 7 kap 5,6 och 30 §§ miljöbalken om nedan angivna föreskrifter.

A. Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att förfoga över mark- och vattenområden inom reservatet.

Med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken är det, utöver områdesbestämmelserna och vad som gäller i lagar och förordningar, förbjudet att:

1. spränga, schakta, gräva eller bedriva täkt i någon form
2. anlägga nya vägar annat än de som anges i fastställd skötselplan
3. framdraga mark- eller luftledningar, eller uppföra mast, vindkraftverk, torn eller liknande
4. anordna upplag annat än tillfälligt i samband med områdets skötsel
5. uppföra helt ny byggnad eller annan fast anläggning annat än för att tydliggöra äldre nyttjande, för pedagogiskt syfte eller rekreation
6. riva befintliga byggnader
7. försumma byggnaders och anläggningars underhåll så att de förfaller
8. underhålla och ändra byggnader på ett sätt som negativt påverkar det kulturhistoriska värdet
9. utföra avverkning, röjning eller annan skoglig åtgärd
10. bedriva jakt

Örebro kommun kan efter ansökan meddela dispens från ovanstående i enlighet med 7 kap 7 § miljöbalken.

Undantag från reservatsföreskrifterna:

1. Föreskrifterna utgör inte hinder för de åtgärder som erfordras för reservatets vård och skötsel.
2. Ovanstående föreskrifter utgör inte hinder för drift och underhåll av befintliga byggnader, vägar, stigar, kablar och ledningar, kanal, damm och anordningar för tillvaratagande av vattenkraften, råvattenintag eller andra anläggningar. Inte heller för att ersätta den moderna kraftstationen i syfte att vidmakthålla och utveckla kraftproduktionen. Planerade åtgärder som påverkar omgivande mark eller vegetation utanför det närmaste anläggningsområdet får utföras först efter samråd med förvaltaren av kulturreseptatet. I akuta fall (t.ex. strömavbrott eller vattenläcka) kan samråd ske i efterhand.
3. Stigar får dras om och rastplatser anläggas i kulturreseptatet om det inte motverkar syftet med beslutet.
4. Jakt får endast bedrivas i form av skyddsjakt i samråd med tillsynsmyndigheten, Örebro kommuns Miljönämnd. Eftersök av skadat vilt får ske utan föregående samråd.

Föreskrifterna enligt 7 kap 5§ miljöbalken träder i kraft 2010-07-15.

B. Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken om skyldighet att tåla visst intrång

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheterna förpliktigas att tåla sådana intrång i området som behövs för att tillgodose områdets vård och skötsel.

C. Ordningsföreskrifter enligt 7 kap 30 § miljöbalken

Utöver vad som annars gäller är det för allmänheten förbjudet att:

1. förstöra eller skada fast natur-, kulturföremål eller kulturlämning
2. medvetet skada växt- och djurliv (ex. gräva upp växter)
3. göra upp eld annat än på anvisad plats
4. ställa upp husvagn utan tillstånd från förvaltaren av kulturreseptatet
5. framföra motorfordon annat än på anvisade vägar
6. parkera annat än på anvisad plats
7. rida annat än på anvisade stigar/vägar/områden
8. sätta upp skylt eller liknande anordning annat än tillfälligt.

Undantag från reservatsföreskrifterna:

1. Motorfordon får användas av personer med rörelsenedsättning
2. Fast anordningar ex. orienteringskontroller eller snitslade spår kan anordnas efter samråd med förvaltaren av kulturreseptatet
3. Vid större arrangemang kan tillstånd ges från förvaltaren av kulturreseptatet för tillfällig parkering och uppställning

Enligt 7 kap. 30§ miljöbalken gäller ordningsföreskrifterna omedelbart även om de överklagas.

Ordningsföreskrifterna enligt 7 kap 30§ miljöbalken träder i kraft den 2010-07-15.

ÄRENDETS BEREDNING

Karlsundsområdet är kulturhistoriskt riksintresseområde enligt 3 kap 6§ miljöbalken. Dess utsträckning är betydligt större än det föreslagna kulturresevatets.

För en betydande del av området, den centrala delen, gäller områdesbestämmelser antagna av kommunfullmäktige 2003-04-09 (P206). Syftet med områdesbestämmelserna är i grunden densamma som syftet med kulturresevatet: Att säkerställa riksintresset för kulturminnesvård vad gäller bebyggelsen i Karlslund, att underlätta ett bevarande av områdets kulturvärden, att bevara och utveckla Karlslund med omgivningar som en resurs för kulturliv, naturvård och rekreation samt att skydda fornlämningarna. Områdesbestämmelserna gäller även i fortsättningen (se bilaga).

För Åbyparken med Åby gård och torp gäller detaljplan P310 (laga kraft 2005-06-10) med rivningsförbud och förvanskingsförbud för respektive huvudbyggnad, samt restriktioner vad avser bebyggelse och markanvändning.

För Strömsborg med omgivande mark gäller detaljplan (P106 laga kraft 2002-02-04). Detaljplanen gäller även i fortsättningen med kompletterande skydd i en ändring av detaljplanen (laga kraft 2010-02-12).

För kärnområdet, herrgården med omgivningar, har ett kvalitets- och gestaltungsprogram tagits fram med syfte att hålla samman området gestaltungsmissigt, att lyfta fram och förstärka Karlsunds karaktär och kulturhistoriska värden samt att underlätta beslut i kvalitets- och gestaltungsfrågor. Programmet antogs av Programnämnd Samhällsbyggnad 2003-01-30.

För park och trädgård vid Karlsunds herrgård finns ett vårdprogram, "Karlslund – vårdprogram för park och trädgård", utarbetat av landskapsarkitekt Kolbjörn Waern på uppdrag av Fritid och turism. Programmets historiska beskrivning baseras på en historisk utredning från 2001 "Historisk dokumentation av park och trädgård vid Karlsunds herrgård" av Monica Christiansson.

Skötselplan för ekoparken Karlslund antogs av Örebro kommuns Miljö-, ekonomi- och planutskott 1997-08-25. Planen har varit vägledande för skötsel av naturdelarna.

Karlsundsområdet och Hästhagen anges ha mycket högt naturvärde i Länsstyrelsens Naturvårdsöversikt för Örebro län (Ekholm-Pehrson m.fl., 1984). Karlsundsområdet och Hästhagen (80:91) beskrivs här bl.a. som "mycket mångsidigt och intressant ur många aspekter både från landskapsbildssynpunkt samt botaniskt och zoologiskt".

Området inventerades 1995 med avseende på skogliga naturvärden av Lars Löfgren, på uppdrag av Örebro kommun. Delar av området finns beskrivet tillsammans med andra i rapporten "Örebro kommunägda skogar, naturinventering – skötselråd" (område 106). Lars Löfgren hittade i området ett flertal signalarter, vilket tyder på höga naturvärden. Han rekommenderar att en stor del av området får utvecklas fritt eller under anpassat bruk.

Karlslund och närområdet är välkänt sedan länge som natur- och rekreationsområde. Här har bland andra Erik Rosenberg gjort exkursioner för att studera kungsfiskare, beskrivet bland annat i *"Oset och Kvismaren – strövtåg i mellansvenska fågelmarker"* (Rosenberg 1934) och *"Fågelliv betyder orden – vandringar i Erik Rosenbergs fotspår"* (Thor 2002).

Genom arbetet med den odling av kulturväxter, som idag bedrivs i de centrala delarna av Karlslundsområdet, har utvecklats ett väl etablerat samarbete med POM, Program för Odlad Mångfald. Programmet är nationellt och arbetar sedan år 2000 med att bevara den genetiska mångfalden bland kulturväxterna, d.v.s. hos de odlade växterna. Närmare 200 länder deltar i programmet som bland annat arbetar för att levandegöra värdefulla kulturmiljöer. Samarbetet kommer att utökas.

KOMMUNENS BEDÖMNING

Örebro kommun bedömer att ett kulturresevat i det aktuella området är förenligt med kommunens översiktsplan och med hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap miljöbalken.

Örebro kommun finner vid en vägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § miljöbalken att det för att skydda och bevara ovanstående natur-, kultur- och friluftsvärden finns skäl att besluta om att bilda ett kulturresevat i området samt att förordna om föreskrifter för att skydda området samt att inom två år fastställa en skötselplan.

Beslut i detta ärende har fattats av kommunfullmäktige.

Bilagor

1. Gränser för Kulturresevatet Karlslund
2. Områdesbestämmelser för Karlslund, karta (P206)

Detta beslut kan överklagas till länsstyrelsen enligt 19 kap 1§ Miljöbalken.

UTSNITT SKALA 1:2500

-

-

-

-

